

אהבת ישראל כמפתח לגאולה

א. כתוב בתורה: 'ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא יט יח). מצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות, בעניים ובעשירים, וכן מצוה לחנך את הקטנים לזה^א.

ב. מצוה זו מצוה כללית, כמו שאמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה. והלל הזקן אמר: 'דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה'. שהרבה מצוות התורה תלויים בכך, כגון: גנבה וניאוף ואונאת ממון ודברים, שנאה נקימה, נטירה וכו'^ב.

ג. מכאן המצוה לאהוב כל אחד ואחד מישראל אהבת נפש כגופו, כלומר לחמול על ישראל ועל ממונו כמו שאדם חומל על עצמו ועל ממונו, ואם יספר עליו דברים, יספר לשבח, ויחוס על כבודו ועל

---

^א ספר החינוך עשה רמג: לאהוב כל אחד מישראל אהבת נפש, כלומר שנחמול על ישראל ועל ממונו כמו שאדם חומל על עצמו וממונו, שנאמר (ויקרא י טיח) ואהבת לרעך כמוך... ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן; ועיין משנ"ב אר"ח סימן שמג סק"ג בדיני חינוך קטן; סוכה מט: מבואר שהוא בין לעניים בין לעשירים.

^ב ירושלמי נדרים (וילנא) ט ד: הוה מקטע קופד ומחת סכינא לידי תחזור ותמחי לידיה?!; ספר החינוך עשה רמג: ואמרו ז"ל (שבת לא). דעלך סני לחברך לא תעביד. ואמרו בספרי (קדשים פרשה ב ד אות יב), אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, כלומר שהרבה מצוות שבתורה תלויין בכך, שהאזהב את חבירו כנפשו לא יגנוב ממונו, ולא ינאף את אשתו, ולא יונהו בממון ולא בדברים ולא יסיג גבולו ולא יזיק לו בשום צד. וכן כמה מצוות אחרות תלויות בזה, ידוע הדבר לכל בן דעת...

ממונו לשמרו מכל הפסד, וכאשר נעשה כן, יהיה שלום בינינו ובכך מקרבים את הגאולה.²

ד. מצות לימוד זכות על ישראל הנלמדת מהפסוק 'בצדק תשפוט עמיתך', קשורה עם מצות אהבת ישראל, כי לא יתכן אהבת ישראל מבלי להסתכל עליהם בעין טובה ולימוד זכות עליהם, ועל ידי לימוד זכות באה תשועה לישראל. התשתית הנפשית ללימוד זכות, היא אהבת ה', לב טוב וענווה.³

---

² ספר המצוות לרמב"ם מצוה רו: שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כאשר נאהב את עצמנו, ותהיה אהבתו וחמלתו לאחיו כאהבתו וחמלתו לעצמו, בממונו, בגופו ובכל מה שיהיה ברשותו. מה שירצה הוא, ארצה אני בשבילו, וכל מה שארצה לעצמי, ארצה לו; הלכות דעות ו ג: מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר: 'ואהבת לרעך כמוך'. לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר חס על ממונו עצמו ורוצה בכבוד עצמו; ספר החינוך עשה רמג; יראים רכד; בראשית רבה צח: כיון שנעשו ישראל אגודה אחת התקינו עצמם לגאולה.

³ מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שופטים ד: ושפטו את העם משפט צדק שיהיו מטין את העם לכף צדק, אמר רבי יהודה ברבי שלום שיהיו מטין ומלמדין עליהם זכות לפני הקדוש ברוך הוא, ממי אתה למד מגדעון בן יואש שבימיו היו ישראל בצרה והיה הקדוש ברוך הוא מבקש אדם שילמד עליהם זכות ולא היה מוצא שהיה הדור דל במצות ובמעשים, כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות מיד נגלה עליו המלאך שנאמר (שופטים ו) ויבא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה בכח זכות שלמדת על בני, הוי ושפטו את העם משפט צדק שיהיו מלמדין זכות על הדור; שמות רבה (וילנא) שמות ג: א"ר שמואל בר נחמן הדבר הזה שפט עתניאל בן קנז לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לפניו רבון העולם כך הבטחת את משה בין עושין רצונך בין לא עושין רצונך אתה גואלם, שנאמר (שופטים ג) ותהי עליו רוח ה' וישפוט את ישראל, לכך כתיב כי ידעתי את מכאוביו אעפ"כ אני גואלם; ספר המצוות לרמב"ם קעז: ...ויש בו עוד: שחייב אדם לדון את חבריו לכף זכות ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב ולחסד; חפץ חיים עשין

2 ובכלל ג הלכה ז-ח; **חרדים סו לג**: אמרו כל אדם יהא בעינך כלסטים ומכבדו כרבן גמליאל (דרך ארץ רבה ה). ותימא שהרי אמרו והוי דן את כל האדם לכף זכות, ומשמע שיהיה צדיק בעיניו ולא יחשדהו כלל? ו"ל דאין הכי נמי, שצריך שיהיה צדיק גמור בעיניו לכבדו בלב שלם ולא כחונף, מכל מקום לענין להישמר ממנו יחשבנו לרשע, אא"כ היה בדוק לו, כההיא דאבא חלקיה שחשד חכמי ישראל שבאו אצלו ולא הניח אשתו עמהם משום דלא בדק להו; **קדושת לוי פרשת שופטים**: צריכין אתערותא דלתתא לעורר את המדה של רחמנות למעלה, ועל ידי מה נתעורר אותו המדה של חסד, כשאנו למטה מתנהגים בחסד ומלמדים זכות על כל איש מישראל לדונן לכף זכות, ואז על ידי זה גם מלמעלה נתעורר אותו המדה, ומלמדין גם עליו וגם על כל זרע ישראל חסדים, ואם כן האדם מעורר בעובדא שלמטה השער העליון לפתוח שערי חסד להריק ברכה על כל זרע ישראל; **מסילת ישרים פרק יט**: ראוי לכל חסיד שיתכוין במעשיו לטובת דורו כולו, לזכות אותם ולהגן עליהם. והוא ענין הכתוב (ישעי ג'): "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו", שכל הדור אוכל מפירותיו, וכן אמרו חז"ל (ב"ב ט"ו): "היש בה עץ אם יש מי שמגין על דורו כעץ, ותראה שזהו רצונו של מקום שיהיו חסידי ישראל מזכים ומכפרים על כל שאר המדייגות שבהם, והוא מה שאמרו ז"ל בלולב ומיניו (ויקרא רבה): יבואו אלה ויכפרו על אלה שאין הקדוש ברוך הוא חפץ באבדן הרשעים, אלא מצוה מוטלת על החסידים להשתדל לזכותם ולכפר עליהם, וזה צריך שיעשה בכונת עבודתו, וגם בתפלתו בפועל דהיינו שיתפלל על דורו לכפר על מי שצריך כפרה ולהשיב בתשובה מי שצריך לה, וללמד סניגוריא על הדור כולו. וכבר אז"ל (יומא ע"ז): על הפסוק "ואני באתי בדבריך" שלא חזר גבריא ונכנס לפניו מן הפרגוד אלא כשלימד סניגוריא על ישראל, וגדעון נאמר לו (שופטים ו'): "לך בכחך זה", לפי שלמד סניגוריא על ישראל, כי אין הקדוש ברוך הוא אוהב אלא למי שאוהב את ישראל וכל מה שאדם מגדיל אהבתו לישראל, גם הקדוש ברוך הוא מגדיל עליו, ואלה הם הרועים האמתים של ישראל שהקב"ה חפץ בהם הרבה, שמוסרים עצמם על צאנו, ודורשים ומשתדלים על שלומם וטובתם בכל הדרכים, ועומדים תמיד בפרץ להתפלל עליהם ולבטל הגזירות הקשות ולפתוח עליהם שערי הברכה. **כתונת פסים ויקרא פרשת מצורע**: אמנם יוכל כל אדם לידע את עצמו כשירצה, וכמו שכתב רבינו תם בספר הישר שלו, שזה יסוד ועיקר וכלל גדול, יעו"ש. והוא דכתב בזוהר פקודי (ח"ב רנא. ב) בשער היכלות, כי יש בקדושה היכל זכות, ולעומת זה יש בקליפה חובה, וההפרש שיש בין זה

לזה, כי בהיכל זכות כשדנים את האדם שם הכל פותחין ומהפכין לזכות, אפילו בדין הרשע, אבל בהיפך בהיכל חובה הכל פותחין בחובה וכו', יעו"ש. אם כן, בזה יוכל כל אדם לידע את עצמו ומדריגתו, אם דן כל אדם לזכות אזי הוא בקדושה ששם היכל זכות, על שום כך שפותחין בזכות כל אדם, ואם דן כל אדם לחוב אזי הוא בקליפה, ששם היכל החוב שדנין האדם לחוב. **ספר חרדים מצוות התלויות בארץ פרק ד:** וכשתהיה תמיד דן לכף זכות תהיה מרכבה לה"א נגד הגבורה שנרתיק שלה הוא היכל הזכות... בהיותך שונא איש ישראל תהיה מרכבה לטומאה דעשר קליפין מסאבין הנקראים איבה. ובהיותך דן לכף חובה תהיה מרכבה לקליפות הטומאה הנקראות חובה; **הקדמת העמק דבר לבראשית:** דשבח ישר נאמר להצדיק דין הקב"ה בחרבן בית שני, שהיה דור עקש ופתלתול, ופירשנו, שהיו צדיקים וחסידים עמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים, על כן מפני שנאת חינום שבלבם, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה', שהוא צדוקי ואפיקורס, ובאו עי"ז לידי שפיכות דמים בדרך הפלגה, ולכל הרעות שבעולם, עד שחרב הבית, ועי"ז היה צידוק הדין. שהקב"ה ישר הוא, ואינו סובל צדיקים כאלה, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות, אע"ג שהוא לשם שמים; **מעייני הישועה עמוד רכח לרב חרל"פ:** ישועת ישראל תלויה בעיקר ברצון ישרי הלב ללמד זכות על ישראל... ידעו נא זאת ישרי הלב, שאם רצונם שדקדוקי הדינים וכל מנהגי ישראל ישארו אצלם בכל החומר והחמימות שהיה מקודם, עליהם להרחיק מפנימיותם כל חוב וכעס על שום אחד מישראל, ויציירו במחשבתם כאילו כל ישראל זכאים הם ועובדים את ה' בקדושה וטהרה, ובזה יתחזק קיום התורה ותשועת ישראל תבוא במהרה; **דרך חיים למהר"ל א ו:** מי שהוא אוהב את ה' יתברך אוהב את הבריות שהם ברואיו ית', כי מי שהוא אוהב את אחד הוא אוהב את כל אשר שייכים לו ומצורפים אליו; **נתיבות עולם, נתיב לב טוב:** המידה הזו שהוא לב טוב, שהוא חפץ ורוצה בטובת חברו, ואף אם רואה דבר בחברו שהוא נראה רע הוא דן אותו לכף זכות, וכל זה מפני שהוא רוצה בטוב חברו, ולכך הוא דן אותו לכף זכות; **פרי הארץ שופטים:** האהבה בין אדם לקונו, הקב"ה נתנה לו, ואם היה נותן מתנה זו לחברו היה חברו כיוצא בו מתלהב לשמו יתברך. ואם כן במה נחשב הוא מחברו, וממילא אוהב כל ישראל אפילו לרשעי ישראל מפני אמיתות הבנתו וידיעתו שקרובים המה והנה הוא כאחד מהם כי אם מה שענוהו מן השמיים;

ה. מצאנו בחז"ל בין גדולי האומה אישים, שזכו לדרגה נישאה בגלל יחסם הטוב אל הרשעים שבישראל והשתדלותם ללמד זכות על כל אחד מישראל. מאידך מצאנו בחז"ל על גדולי ישראל שיצאו נזופים מלפני המקום על שניסו לקטרג על ישראל, ואף על כך שלא לימדו זכות עליהם ומצינו שאחר שנכשלו בחטא זה, שבו ותיקנו חטאם.⁷¹

---

⁷¹ עיין פסחים פז. וברש"י שם בנוגע לנבואת הושע; אגרת השמד לרמב"ם: "ישראל בימי משה קודם צאתם ממצרים הפסידו דרכם והפרו ברית מילה, ולא היה בהם מהול אלא שבט לוי בלבד... ואמרו עליהם השלום, שהם קלקלו בעריות... ועם היותם בזה הענין הרע בשביל שאמר משה רבינו עליו השלום "והן לא יאמינו לי" (שמות ד' א') האשימו ה' על זה ואמר לו: משה! הם מאמינים בני מאמינים... אבל אתה אין סופך להאמין דכתיב (במדבר כ' ב') "יען לא האמנתם בי להקדישני!" ונענש לאלתר כמו שביארו עליהם השלום (שבת צ"ז א'): החושד בכשרים לוקה בגופו, מנא לן? ממשה! וכמו כן ישראל בימי אליהו היו כולם עובדי עבודה זרה ברצון בעוונותיהם, לבד שבעת האלפים... ועם כל זה, כשעמד ללמד חובה על ישראל בחורב... השיבו הקב"ה: עד שאתה מלמד חובה על ישראל, לא היה לך ללמד על אומות העולם... 'לך שוב לדרכך מדברה דמשק' (מלכים א' י"ט טו). כל זה מובן לחכמים במדרש חזית... וכמו כן ישראל בזמן ישעיה הרבו עוונות... והיו בהם עובדי עבודה זרה... והיו בס כמו כן שופכי דמים... וכמו כן מחללי שם שמים... ובזו מצות ה'... ועם כל זה בשביל שאמר "ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב" (ישעיה ו' ה') מיד "ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה - ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך וסר עונך וחסאתך תכופר" (ישעיה ה' ו' - ז') ולא כופרה עד שהרגו מנשה כאשר אמרו עליהם השלום (סנהדרין ק"ג ב'). וכאשר עמד המלאך ולמד חובה על יהושע בן יהוצדק בשביל בניו שהיו נושאים נשים שאינן ראויות לכהונה הרחיקו האל, כמו שאמר (זכריה ג' ב'): "יגער ה' בך השטן" (זכריה ג ב)... אם כך נענשו עמודי עולם: משה, אליהו, ישעיהו ומלאכי השרת כשנשאו בעדת ישראל מעט דברם, כל שכן קל מקלי עולם יתיר לשונו על קהלות ישראל, חכמים ותלמידיהם, כהנים ולוים, לקרא אותם פושעים ורשעים וגוים ופסולי עדות וכופרים בה' אלהי

ו. אע"פ שמצאנו בגמרא, שאם ראה אדם בחברו דבר חטא, מצוה לשנאותו, כבר ביארו האחרונים שזה היה דוקא קודם חטא העגל שהיו כולם ממלכת כהנים וגוי קדוש, אך מאז ועד דורנו אין מציאות של שונא בישראל, וכולם אחים זה לזה¹.

ישראל! וכותב הדבר הזה בכתב ידו! ומה יהיה עונשו?; **שמירת הלשון** **שער התבונה פ"ז**; **זוהר חדש שיר השירים עז**: לא זכה (**משה**) לקירון עור פניו עד שלימד זכות על ישראל בחטא העגל; **זוהר חדש פרשת נח כט**: לא אז אליהו משם, עד שנשבע לפני הקב"ה להורות זכותן של ישראל תמיד, וכל מי שעושה זכות, הוא מקדים ואומר לפני הקב"ה, כך וכך עשה פלוני, ואינו אז משם עד שיכתבו זכותו דההוא גברא, דכתיב: 'ויכתב לפניו ספר זכרו'; **ילקוט שמעוני ישעיהו רמז תמג**: א"ל הקדוש ברוך הוא ישעיה, אהבת צדק, אהבת לצדק את בני, ותשנא רשע, שנאת מלחייבם, על כן משחך אלהים אלהיך שמן ששון מחבריק, מהו מחבריק, א"ל הקדוש ברוך הוא חייך שכל הנביאים מתנבאים נביא מפי נביא... אבל אתה מתנבא מפי הגבורה, הה"ד רוח ה' אלהים עלי, ולא עוד אלא שכל הנביאים מתנבאים נבואות פשוטות אבל אתה מתנבא נבואות כפולות.

¹ **משך חכמה דברים כב ד ד"ה** 'חמור אחיך': ובמשפטים (שמות כג ד) כתיב "אויבך". משום דבערבי פסחים קיג: אמר: מי שרי לשנויי, הא כתיב 'לא תשנא את אחיך בלבבך'. ומוקי לה בראה בו שעבר עבירה. וזה היה קודם העגל אשר היו כולם 'ממלכת כהנים וגוי קדוש', אז היה שרי לשנויי אם ראה בו עבירה. לא כן אחרי כל המסות אשר נכשלו בעונות, אם יראה אדם בחבירו שחטא, אם יפשפש במעשיו ימצא כמה מכשולים ופקפוקים, זה בפרט זה וזה בפרט זה. לכן אסור לשנוא איש כזה רק מי שהוא בעצמו סר מרע וצדיק תמים בדרכיו. אבל קשה למצוא כמותו, ועל זה אמרו (סוכה מה ב): ראיתי בני עליה והמה מועטים. לכן כתיב 'אחיך'; **פלא יועץ אהבת רעים**: האדם אין לו לשנא לרעהו על שאינו הולך בדרך טובים, שאם כן ביותר יש לשנא את עצמו, כי מי זה ערב אל לבו לומר שהעמיק הרחיב וכל אשר בכחו לעשות עשה כדבעי לה למעבד, באפן כי לא טוב הוא מחברו, ואולי חברו טוב ממנו לפי ערכו והשגתו ויכלתו; **סוף אהבת חסד לחפץ חיים**: להשתדל בטובת חברו ולרדוף אחר השלום ולהיזהר מלאו

ז. מבואר בפוסקים, שהחילונים בזמננו, יש להם דין של תינוק שנשבה, שמצווין אנו להחיותו ואף לחלל שבת עבורו, ועלינו להחזירם למוטב בעבותות אהבה ובדרכי נועם¹.

דלא תשנא, ואף ברשע גמור יש איסור לדעת מהר"ם מלובלין לשנאותו, כל זמן שלא הוכיחו, ואין בדור הזה מי שידע להוכיח שמא אם היה לו מוכיח היה מקבל...
¹ **רמב"ם הלכות ממרים ג ג** (נוסחא רגילה): אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותיהם ונולדו בין הקראים וגידלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות, שהוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם... לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה; **חזון איש אבן העזר קיח ו**: אין מומר להכעיס לד"א בכלל זה, רק ברודף אחר האיסור לדעת הרא"ה, וכן כופר בתורה שבע"פ, דוקא בכופר גם בעיקר עול המצות, ועוד יש בזה תנאי שלא יהיה אנוס, וכמ"ש הר"מ פ"ג מהלכות ממרים ה"ג דבניהם ותלמידיהם (של הכופרים בתורה שבע"פ) חשיבי כאנוסים וכתינוק שנשבה, ותינוק שנשבה מביא קרבן כדאמר בריש כלל גדול, ומצווין אנו להחיותו ואף לחלל עליו השבת בשביל הצלתו... ובסוף ספר אהבת חסד כתב בשם הגר"י מולין, דמצוה לאהוב את הרשעים מה"ט, והביא כן מתשובת מהר"מ לובלין, כי אצלנו הוא קודם תוכחה, שאין אנו יודעין להוכיח, ודיינינן להו כאנוסין, ולכן אי אפשר לנו לדון בזה לפטור מן היבום, וכן לענין שאר מלאכות; **חזון איש יורה דעה ב טז**: נראה דאין דין 'מורידים' אלא בזמן שהשגחתו גלויה, כמו בזמן שהיו ניסים מצויים ומשתמשים בבת קול, וצדיקי הדור תחת השגחה פרטית הנראית לעין כל... אבל בזמן העלם, שנכרת האמונה מדלת העם... וכיון שכל עצמינו לתקן, ואין הדין נוהג בשעה שאין בו תיקון, ועלינו להחזירם בעבותות אהבה, ולהעמידם בקרן אורה במדה שידינו מגעת; וכן עיין ב**שו"ת בניין ציון החדשות כג ושו"ת מלמד להועיל כט**; **נתיב מצוותיך אמונה ו**: ומעתה בין אחי, אם בימי מרן האר"י היה התגברות הקליפות כל כך, מה נאמר ומה נדבר בזמן הזה המר, בודאי יש לנשק לכל מי שבשם ישראל יכונה, ולעורר עליו אהבה וזכות... כי נפשות ישראל מוסרים נפשם בכל רגע על קדושות שמו יתברך, וכל הרע עושה הרשע, שכל כך גובר ברשעות שלו ובצרות וביסורים, עד שנסתלק דעת כל אחד מהם. וכל הרשעים

ח. מהותה וסיבתה הפנימית של מצות האהבה לכל אדם או ציבור בישראל אף שהם רחוקים מחיי קדושה, תורה ומצוות נובעת מהאמונה בסגולתם ומעלתם הפנימית של ישראל ומצד ידיעה זו יש לנו להאמין בגאולת ישראל שקרבה היא והולכת".

שבמדינה הזאת, ובפרט במדינות אשכנז, נשבע אני בחיי עולם, שכולם אנוסים כתינוק שנשבה לבין הנכרים, ובלי דעת ידברו וכו'; קובץ אגרות חזון איש חלק ב אגרת מז: בזמן הזה הצלת ילד לחינוך ישראלי הוא לא פחות מהצלה מטביעה בנהר; שו"ת יהודה יעלה (אסאד) יו"ד נ: בזמנינו שהדור פרוץ מרובה אין להרחיקם כ"כ ולדחותם בשתי ידים חלילה שלא יפקרו טפי ויותר טוב לקרובם בזרוע.

ה אורות ישראל פרק ד עמוד קמח: אהבת ישראל היא תולדה מהאמונה באור ה האלו קי של כנסת ישראל, שהוא לה סגולה עצמית שלא תזוז ממנה בכל חליפות הזמנים. ביותר צריכה אהבה עליונה זו, וסיבתה האמונה הפנימית בשורש האלהי ששלה, להיות מתעוררת בקרב אנשי לב ורוח בעת ירידתה של האומה במצב הרוח, בעת אשר רמיסת קודש וזלזול דת יראו בכל תוקף ועוז - להבחין שעם כל זה, כח ישראל גדול הוא ועצום לאלהיו. ולהסתכל במאור הפנימי, החודר את ה כל ל, ושמשכנו הוא ג"כ בכל נפש פרטית שבישראל בגלוי או בסתר, גם בנפש אשר נסוגה מאד, אשר סרה הרבה מדרך ה'; טובים מאורות (מכתב מהרב חר"פ בנוגע לאורות התחייה לד): איך אפשר להיות מרוצה מכלל ישראל, אם לא ע"י גילוי הטמירין של המגמה הפנימית שבכל התעוררות והתעוררות, שאעפ"י שמצד החוץ מדולדלת היא, אינה מגיעה רקבונה חלילה לבפנים. והגלוי הזה ממה שמלפנים מן הקלעים, מתקן ממילא את הדלדול שמבחוץ. ואתם הדבקים בה' אלוקים, חיים כולכם היום... א"א בשום אופן לצייר את קרבת הגאולה, כי אם ע"י ההכרה שראויים המה בית ישראל לגאולה, לא אך ורק מצד שמצוה ללמד עליהם זכות, אלא מפני שבאמת ישראל קדושים הם, ושארית ישראל לא יעשו עוולה; ליקוטי מוהר"ן קמא תורה ו: צריכין ליזהר מאד לדון את כל אדם לכף זכות, ואפי' החולקים עליו ומבזין אותו, צריך לדונם לכף זכות ולשתוק להם. וע"ז נעשה בחי' כתר, כמובא במדרש (ויקרא פ"ב) משל לאחד שמצא את חבירו שהוא עושה כתר, א"ל בשביל מי, א"ל בשביל המלך, א"ל כיון שהוא לצורך

ט. כתבו הפוסקים שהלכה כרבי מאיר, שאף שאין ישראל נוהגים מנהג בנים - קרויים בנים שנאמר: 'בנים אתם לה' אלוקיכם (דברים יד א). וביארו לנו חכמי הסוד שבכל יהודי ישנם שני רבדים: רובד סגולי - תכונה ואופי ומהות טבעית פנימית. ורובד בחירי - מעשיו של האדם החופשי, כדי לגלות את סגולתו הטבעית. בחירת האדם מסייעת לאדם להחליט האם לגלות את סגולתו ובה תלוי האם תצא לגילוי תכונתו הפנימית סגולית או לא, אך בשום פנים ואופן אין בכוחה לבטלה. החלק של הסגולה הוא הרבה יותר גדול וקדוש מהחלק התלוי בבחירה, אלא שברית כרותה היא שהסגולה הפנימית לא תתגלה בזמן הזה, כי אם לפי אותה מידה שהבחירה מסייעת את גילויה. ובעקבתא דמשיחא מתגבר כח הסגולה ביותר^ט.

המלך, כל אבן טוב שתמצא תקבענו בו, כך כ"א מישראל הוא בחי' כתר להש"י, וצריך להכניס בו כל מין אבנים טובות שאפשר למצוא, דהיינו שצריכין להשתדל, לחפש ולבקש אחר כל צד זכות ודבר טוב שאפשר למצוא בישראל ולדון את הכל לכף זכות, כי הם בחי' כתר להש"י כנ"ל, וכשרז"ל הוי דן את כל אדם לכף זכות; ליקוטי מוה"רן תניינא ז ג: מי שיודע קדושת ישראל מאין הם לקוחים, ויודע רוחניות ודקות של ישראל. הוא יודע שישראל הם רחוקים לגמרי מעון, ואין עון שייך להם כלל לא, לפי גודל קדושתם משרשם, וגודל דקותם ורוחניותם.

^ט קידושין לו: בנים אתם לה' אלהיכם, בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים - אתם קרויים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים - אין אתם קרויים בנים, דברי ר' יהודה; רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרויים בנים, שנאמר: בנים סכלים המה, ואומר: בנים לא אמון בס, ואומר: זרע מרעים בנים משחיתים, ואומר: והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי. מאי ואומר? וכי תימא, סכלי הוא דמקרי בני, כי לית בהו הימנותיהו לא מיקרו בני, ת"ש, ואומר: בנים לא אמון בס; וכי תימא, כי לית בהו

הימנותא הוא דמיקרו בנים, כי פלחו לעבודת כוכבים לא מיקרו בנים, ת"ש, ואומר: זרע מרעים בנים משחיתים; וכ"ת, בנים משחיתים הוא דמיקרו, בני מעלייא לא מיקרו, ת"ש, ואומר: והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי; **הרשב"א ח"א קצד**: רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרויין בנים שנאמר בנים סכלים המה וכו'... ואף על גב דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה הכא רבי מאיר קראי קדייק; וכן פסק הגר"א י"ד קנט סק"ג שאסור ללות ממומר בריבית וצייין הגר"א לדברי ר"מ כמקור להלכה זו; **דרך חיים למהר"ל עמוד יג** (מהדו' לונדון): מצד ע צ ם הבריאה של ישראל שהם נצר מטעי הקב"ה ראויים לעוה"ב, ואין זה מצד המצוה והמעשים. ואחר כך יש להם מדריגה אחרת הם המידות הטובות והישרות, ודבר זה נמשך גם כן לישראל מאחר שהם בעצמם הבריאה הטובה והישרה. **נצח ישראל פרק יא**: אין שייך ביטול לענין זה אשר נקרא ישראל בנים, כי שם בנים מצד אשר ה' יתברך הוא להם עילה (סיבה), כמו שהאב הוא עילה אל הבן, והוא מצד עצמו של האב. ודבר זה אין לו שינוי בכל חטא אשר יעשו, יהיה החטא מה שיהיה, שכל חטא שהוא הסרה מן ה' יתברך - הכל הוא מן העלול (המסובב), אבל מצד כי הוא יתברך עילה - דבר זה הוא מצד אמינות עצמו (אליבא דהמהר"ל בחירת אברהם היא תוצאה מבחירת ישראל, ודלא כרמח"ל בדרך ה' ח"ב ד שמשמע שהבחירה היתה באברהם עקב מעשיו הטובים. וכבר העיר בזה הרב יעקב פילבר בספרו איילת השחר עמוד עט); **רמח"ל ספר הכללים לב**: שני שרשים יש לישראל: א' - שורש כללי לכל האומה, לרעים ולטובים, מצד היותם י ש ר א ל. ודבר זה משתרש בשרשים גבוהים בבחינת שרשי הארות העליונות, שאינם עשויים אלא בשביל ישראל, וישראל הם השתלשלות מן האורות העליונים [בשפה הקבלית - פרצוף לאה]... אך יש שורש אחר לישראל לפי בחינת מ ע ש י ה ם, והוא השורש שנופלים בו המצבים הרבים המתחלפים בכנסת ישראל [בשפה הקבלית - פרצוף רחל]; **אגרות הרא"ה אגרת תקנ"ה**: שני דברים עקריים ישנם שהם יחד בונים קדושת-ישראל וההתקשרות האלהית עמהם. א' הוא סגולה, כלומר טבע הקדושה שבנשמת ישראל מירושת אבות, כאמור: "לא בצדקתך וגו'" (דברים ט ה) "רק באבותיך חשק ד' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם" (דברים י טו), "והייתם לי סגולה מכל העמים" (שמות יט ה); והסגולה הוא כח קדוש פנימי מונח בטבע-הנפש ברצון ד', כמו טבע כל דבר מהמציאות, ש א " א ל ו ה ש ת נ ו ת כ ל ל, "כי הוא אמר ויהי", "ויעמידם לעד לעולם". והב' הוא ענין-בחירה, זה תלוי במעשה הטוב ובתלמוד-תורה. החלק של

י. אמיתות פנימיותם של ישראל מתגלה לנו מבחירתם של ישראל, כמבואר בתורה: 'וזה' האמריך היום להיות לו לעם סגולה' (דברים כו יח) וכן נאמר בתורה: 'לא מרובכם חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים, כי מאהבת ה' אתכם וכו'' (דברים זז). ומבואר שהערך האלוקי של נשמת ישראל אינו נובע כתוצאה של מעשיהם של ישראל, ואף לא מצד בחירתם, אלא מצד היצירה האלוקית 'עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו' (ישעיהו מג כא).

הסגולה הוא הרבה, באין ערוך כלל, יותר גדול וקדוש מהחלק התלוי בבחירה אלא שברית כרותה היא, שהסגולה הפנימית לא תתגלה בזמן הזה כ"א לפי אותה המדה שהבחירה מסייעה את גילוייה, ע"כ הכל תלוי לפי רוב המעשה וקדושה האמונה ותלמוד-תורה... ובעקבא-דמשיחא מתגבר ביותר כח-הסגולה; **הקדמת שבת הארץ לרא"ה קוק**: יש לה אמנם לבחירה, מבוא גדול בכל סגולה טבעית, בהיותה טובה, תוכל לפנק, לעדנה להוציאה לפועל באופן שלם וחשוב. וכן בהיותה רעה ושפלה תוכל להחשיך את המאור שבסגולה הטבעית ולעכר את זהרו, לטמטם את הלב לבל יחוש את העושר הרוחני בצפון בתוך חיי הנשמה. אבל לא יוכל טמטום הלב והחשכת המאור להמשך לעולם. הסגולה הטבעית בטוחה היא בקיומה ובהתעוררותה לתחיה.

' **אור החיים דברים כו פסוק יח**: אומרו להיות לו לעם סגולה, שהגם שתבא אומה אחרת ותטיב מעשיה ותשתדל להדבק בשכינה לא ישיגו מדרגת ישראל, ובחינה זו תקרא סגולה וזו היא גדולתם, ואומרו כאשר דבר לך, במעשה הר סיני דכתיב (שמות י"ט ה') והייתם לי סגולה מכל העמים: או ירצה שהגם שיהיה זמן שיכעיסו ישראל את הבורא אף על פי כן לא ימיר אותם באומה אחרת, ואומרו כאשר דבר כאומרם ז"ל (ברכות ז') בפסוק (שמות ל"ג ט"ז) ונפלינו אני ועמך, שבקש משה מה' שלא ישרה שכינתו על האומות, ופירשנוהו במקומו (חפץ ה') שהכוונה היא הגם שתכשיר מעשיה אומה מאומות וישראל עוברי רצונו והסכים ה' ודבר לעשות כדברי משה; **העמק דבר דברים ז פסוק ז**: אין הכוונה ריבוי בכמות, דמהיכי תיתי נחשוב דבר שכל עין רואה הפכו. אלא משמעות ריבוי, באיכות, שבאומה זו מצויים גדולי הדעת הרבה יותר

יא. מכאן למדנו שפנימיות ישראל היא תמיד קודש קדשים לה', הקשור בקשר וחיבור עצמי לה', שאינו תלוי במעשיהם וגדול לאין ערוך מהקשר שתלוי במעשים. ונאמר בתורה: 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל' (במדבר כג כא), וישראל אע"פ שחטא - ישראל הוא כי החטא אינו מהותי אצל היהודי, ובין כך ובין כך קרויים בנים, ובאמת ישראל קדושים במהותם ויש לדונם לכף זכות

מבאומות העולם, לפי ערך ההמון. א"כ היתה הדעת נותנת שאין לחוש כ"כ על ישראל שיטעו אחר ע"ז; כלי יקר דברים ז פסוק ז: סלקא דעתך אמינא שמצד שיש להם קצת ריבוי זכויות חשק ה' בהם כי החשק שייך לומר בדבר הנאהב ומצד שיש להם מיעוט עוונות בחר בהם כבוחר הרע במיעוטו, ושמה יטעו לומר שעל זה האופן מעשיהם רצוים אל ה' יתברך קא משמע לן כי מאהבת ה' אתכם, אתם רצוים ומעשיכם אינן רצוים ולא גרמו לא החשק ולא הבחירה. וזה שאמר לא מרובכם מכל העמים לפי שמדבר בריבוי זכויות הדבוקים בהם, כלל האנשים והמספר בתיבה אחת לכבודם. ואמר שלא חשק ה' בכם מצד זה המקצת ריבוי זכויות שיש לכם על כל העמים. ויבחר בכם קאי גם כן על תיבת לא כאילו אמר שגם לא בחר בכם כי אתם המעט לפי שיש לכם מיעוט עוונות על כל העמים כבוחר הרע במיעוטו ולכבודם חלק המספר מן האנשים שלא לחבר אליהם העוונות דיבוק גמור אלא הפריד מהם. לא משני צדדים אלו חשק ה' ויבחר בכם, כי אין דבר קטן כזה מעלה ומוריד מאחר שבאמת מעשיכם אינן רצוין. כי מאהבת ה' אתכם כי אתם בעצמותיכם רצוין מצד הגזע שלכם ומשומרו את השבועה וגו' רצה לומר זכות אבות היא שעמדה לכם. וזה הרמוז במלת אתכם לומר אתם לבדכם רצוין אבל מעשיכם אינן רצוין כמו שנאמר (דברים ט ה) לא בצדקתך וגו'; כוזרי מאמר שני נ: שהאמונה בדבר זה היא אשר נקבעה לנו ונתחייבנו להאמינה ולהודות עליה באהבת עולם אהבתנו, כדי שנשים אל לבבנו שההתחלה ממנו, ולא ממנו אנו; אור החיים שמות יט פסוק ד: הגם שהיו גוי מקרב גוי ערום ועריה בלא שום התעוררות אף על פי כן אני הבאתי אתכם אלי ולא אתם התקרבתם אלי.

ולכן הם ראויים לגאולה. ומבואר בספרים הקדושים שלעתיד
יתגלה שכל העוונות והכשלונות של ישראל באו אך ורק מצד גודל
החיפוש אחרי ה', כי אדם שמחפש את הדרך לפעמים טועה בה.
ומאחר שכן - מצידו של הקב"ה אין על עם ישראל שום פגם וחטא
כלל^א.

---

^א סנהדרין מד.: ישראל אף על פי שחטא - ישראל הוא; ילקוט שמעוני איכה תתרח: הלואי יהון (יהיו) בני עימי בארץ ישראל, אף על פי שמתמאין אותה; ר' צדוק הכהן מלובלין - קונטרס עמלה של תורה אות ו פסקה ז - ח: ובסנהדרין מ"ד, ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא, והיינו דאמרי אינשי, אסא דקאי ביני חילפי אסא קרו ליה, שהחטאים רק כהוצי הסובבים לפנימיות הלב הישראלי, שהוא אסא והדס המעלה ריח טוב, וכמו שנאמר בבראשית רבה (סה כב; סנהדרין לז.) על פסוק 'זירח ריח בגדיו' - ריח בוגדיו, ואמרו ז"ל שם שנכנס עמו ריח גן עדן, וגם בוגדיו ופושעי ישראל יש להם ריח גן עדן... וכן המבין, מרגיש בריח טוב כיצחק אבינו ע"ה יוכל להריח ריח הטוב דגן עדן של הבוגדים גם טרם ששבו והגיעו לשלימות התיקון; **אורות ישראל פרק ד אות ט:** ומי שריח טהרה מקליטת ריח גן עדן של משיח בו אינו רואה חובה על שום אחד מישראל, ואהבתו לכל אחד מישראל גדולה היא לאין קץ וחקר - רואה הוא את האור הגדול שבנשמתם, את סגולת פארים ואת זיו התשובה החופף עליהם תמיד, את ברק הקודש ואת אור השכינה שאינה זזה מהם בכל עת ובכל זמן, בכל דרגה ובכל מקום, 'וכן יעה לאהל מועד השוכן אתם בתוך טומאתם' ובין כך ובין כך קרויים בנים, אשריך ישראל; **מדרש פנחס החדש ג לרבי יהודה ליב מפולנאה:** משיח יהיה מלמד זכות על כל ישראל אפילו על הרשעים; **מעייני הישועה לרב חרל"פ עמוד יט:** יתגלה שכל העוונות והכשלונות של ישראל באו אך ורק מצד גודל החיפוש והביקוש אחרי ה', שמתוך שהם יודעים שכל חייהם אינם אלא התייחדות עם המלך במסבו ואינם מוצאים שום אושר אחר זולתי בזה. ולכן מבליגים הם על כל יגון ונוח להם לקבל כל היסורים שבעולם ובלבד להתייחד עם הקב"ה ובוחלים הם בכל שכר... ודוקא מתוך החיפוש הזה הם טועים לפעמים בדרכים שונות... ויש כאשר אינם מוצאים את מבוקשם

אומרים 'ניזיל ונתהני מעלמא הדין', אבל כל זה בא מתוך הדרישה את ה' ועוזו. ומאחר שכל העיוותים שבישראל, באים מצד הדרישה שדורשים את ה', הרי מצידו יתברך אין על ישראל שום פגם וחטא כלל... ואין זה סתירה לכלוכים החיצונים שאמנם צריכים לרחוץ אותם... שכל זה מצד החיצוניות, אבל מצד הפנימיות של ישראל הם תמיד קדש קדשים; **צדקת הצדיק אות עה**: העבירות בנפש הישראלי אינם קנין עצמי, רק מקרי, ולכן יש להם פדיה, כמ"ש 'והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו'... ובאוה"ע להיפך, החטאים אצלם קנין הגוף בעצם ואין להם פדיון. וכן עיין **בצדקת הצדיק אותיות קל קלא קנו וברסיסי לילה אות כה**; **סידור הרמ"ק ברכת 'תקע בשופר'**: וסוד שכינה בגלות, נשמתן של ישראל המפוזרות וכו'. והיינו אומרו וקבצנו יחד, שלא תהא פגם וקליפה מפסיק בין נשמה לנשמה, והיינו שנאת חינם וכו'. ובעוד שזאת היא המבדלת בין נשמה לנשמה, יש פגם ואין שכינה. והיינו סוד אמר ר' ישמעאל, בני ישראל, הריני כפרתכם, אוהב כולם, וקושר נפש בנפש כל אחד ואחד מישראל, שתהיה שכינה שורה עליו ועל כל ישראל באמצעותו. **נוצר חסד אבות בו אחדות ח**: דע באמת, שאף צדיק גמור כשמדבר לעת הצורך על איזה כת שקרים מטעי העולם, אם אינו עושה בהשכל גורם צער גדול לשכינה, כי צער גדול למעלה כשמדברין רע אף על פושעי ישראל, אפילו על הרעים מאד הנדחין, שכמעט עוברין בפרהסיא ביד רמה, ידין לכף זכות, וגורם סעד לשכינה, ושמחה, כי 'בין כך ובין כך קרויים בנים'. ואל יפריש עצמו מן הכלל להיות הוא פרט, כי לא יהיה לו חלק בהשפעות של כלל ישראל, ובתוך הכלל כלולים אף הרעים מאד. בפרט בדור הזה שמתגבר מאד השקר והקליפה עד מאד, שיש לדון לזכות אף לכת הרעים מאוד, כי אנוסים הם מאד. וזה יזהר, כי לפעמים משבח ודן לזכות את פושעי ישראל, וגורם זכות גם למעלה ושמחה לשכינה אימנו 'אם הבנים'; **ר' הלל צייטלין, בין שני הרים גדולים**: כשבקרת י אח"כ את הרב **קוק זצ"ל** הגדתי לו שאינני רואה ב"עומק" אותם הפלאים שהוא, הרב, רואה בו, ושהיחס של החלוצים החופשים אל הדת מעליב ומחפיר מאד, ושעל כן אינני מבין מדוע הוא, הרב, מרבה כל כך לשבח את הבונים ההם. "קראתי מה שכתבת אחרי מותו של ברנר" – היתה התשובה. "ומה זאת תשובה על שאלתי?" "כן, קראתי כל מה שכתבת על ברנר, וברנר כתב הרבה דברים שהכאיבו לב כל איש יהודי חרד על דתו... "שאני... " "ובין בני 'עין חרוד' והדומים להם יש ברנרים רבים, גדולים וקטנים... " "אבל", השיבותי לו, "'בהדי כבשי דרחמנא למה לך... " "לא", ענני הרב (קוק), "אין הדבר כן. דווקא – 'כבשי דרחמנא'..."

יב. היוצא לנו מהנ"ל, שמקורה ושורשה של היהדות בנשמתה האלוקית ובדבקותה בו, והרובד המעשי אלוקי המופיע בתורה אינו אלא מַפְתַּח, מגלה ומוציא אל הפועל את מה שכבר נגנז בנשמתנו²³.

אין עתה שנים ככל השנים שקדמו להן... חיים אנו לא רק בתקופה של 'עקבתא דמשיחא', כי אם רואים אנו לפנינו התחלתם של ימי המשיח עצמם. עתה צריך להשקיף ולהביט לא רק בנשמותיהם של בני אדם, ולא למראה עיניים נשפוט עליהם, כי אם על פי שאיפות הגאולה ועל פי המעשים אשר הם עושים לטובת הגאולה...".

²³ **נצח ישראל פרק יא:** ואף שהיה גורם מעשיהם לטוב או לרע, שיוסיף הדביקות או יגרע, ודבר זה בודאי היה לפי רוב המעשה, כי אז יוסיף או יגרע, אבל מ"מ, עצם הבחירה לא היה בשביל שום מעשה כלל; **קהלת רבה א ט:** מי נברא עבור מי, תורה בשביל ישראל או ישראל בשביל תורה? לא תורה בשביל ישראל?!; **תנא דבי אליהו רבה פרק יד:** ואמר לי רבי, שני דברים יש בעולם ואני אוהבם אהבה גמורה, ואלו הן: תורה וישראל, אבל אין אני יודע איזה מהם קודם. אמרתי לו: בני, דרכם של בני אדם אומרים, התורה קדמה, שנאמר 'ה' קנני ראשית דרכו' (משלי ח כב), אך אני אומר, ישראל קדושים קדמו! שנאמר 'קודש ישראל לה' ראשית תבואתו' (ירמיה ב ג)... אילמלא הם, ישראל, לא נברא העולם ונחרב העולם; **צדקת הצדיק אות קצו:** שלוש אהבות יש: אהבת הקדוש ברוך הוא והתורה וישראל וכולם חד כידוע בזוהר דהא בלא הא לא סגי... ובני ישראל זרע אברהם אוהבי כבר מלידה מבטן קבוע בהם אהבת השם יתברך שהוא השורש... ואהבת השם יתברך אין ניזת כלל ולכן אמרו (מדרש רבה איכה ריש פתיחתא) הלואי אותי עזבו ואת תורת שמו... על ידי אהבת התורה המאור שבה וכו' מביא לאהבת השם יתברך הנעלמת שתבוא לידי גילוי... נפשות דישאל הם כוללים כל התורה כולה. רק שאצלם הוא סתום והתורה הוא פירוש על זה. וכן מי שהגיע לשלימות. אהבת ישראל קודמת שהם העיקר ושורש התורה. ואחר כך הוא התורה לפרש ולהבין המעמקים הגנוזים בכל נפש פרטי מישראל.

יג. בחירתם של ישראל ועניינם האלוקי אינה מתחלת מן היחיד, אלא היא בחירת האומה בתור ע ס, כציבור מאוחד.³

” נצח ישראל פרק יא: כי אצל נח לא היה רק בחירה פ ר ט י, והבחירה הפרטית הוא לפי מה שהוא, והכל הוא לפי מעשה צדקות שלו. אבל באברהם לא היה בחירה פרטית, רק באומה ישראלית, שהם זרעו... ובחירה כמו זאת אין תולה במעשה כלל, ולא בחטא... ולכך יתורץ השאלה, שלא הזכיר הכתוב צדקת אברהם קודם שנגלה עליו השכינה ואמר לו ”לך לך מארצך וממולדתך וגו’” (בראשית יב, א), שאם כך היה משמע שלכך נגלה עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו ”לך לך מארצך” בשביל זכותו שהזכיר, ואם כן היה זאת האהבה תלויה בדבר, וכל אהבה התלויה בדבר - בטל דבר בטל האהבה (אבות פ”ה מט”ז). לפיכך אל בחירה הפרטית יש שנוי, ולא אל הבחירה כללית... ולכך לא הזכיר זכותו, לומר כי הבחירה הזאת לא תליא בזכות כלל, ולכך אי אפשר שיהיה דבר זה בטל. ודברים אלו ביארו חכמים בדבריהם הנאמנים במדרש, ”מי זה ערב לבו לגשת אל ה’” (ר’ ירמיה ל, כא), אמר רבא בר רב הונא, מעלה זו יש בין ישראל לגוים; דאילו בישראל כתיב (ר’ יחזקאל לז, כז) ”והייתי לכם לאלקים והמה יהיו לי לעם”, ואילו בגוים כתיב (ר’ ירמיה ל, כא - כב) ”מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה’ להיות לי לעם ואני אהיה להם לאלקים”, עד כאן. בארו בזה דברינו אשר אמרנו לך... כי השם יתברך בחר בישראל בעצם, ולא בשביל מעשיהם הטובים... וזוהי בחירה כללית. אבל באומות כתיב קודם ”להיות לי לעם”, שכאשר מעשיהם טובים וצדיקים אז השם יתברך מקרב אותם, ואין הקירוב אליהם רק מצד הפרטים, לא בחירה כללית... לכן אמר בפרשת אתם נצבים (דברים כט, יג - יד) ”ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת כי את אשר ישנו פה וגו’”. ומעתה איך אפשר שיכרות ברית עם אשר לא נולדו עדיין, ואינם בעולם? אבל הדבר ברור, לפי שכרת ברית עם אברהם מצד שהוא התחלת האומה בכלל, וכן בישראל הוא אומר (דברים כט, ט - י) שאין כורת ברית עמהם מצד שהם פרטים, אלא רק מצד האומה, דהיינו שם ישראל. ודבר זה כולל אותם שהם עתה לפניו, וכן אותם שנולדו אחר כך, שכולם שם אומה ישראלית עליהם.

יד. מצד הנ"ל מושג הלאומיות [=ציבוריות] של כנסת ישראל שונה
הוא ממושג הלאומיות של אומות העולם בשתי יסודות: במהות
הלאומית, ובקשר הפרט אל הכלל⁷.

---

⁷ **משך חכמה ויקרא כג כא:** בכל האומות, התקשרותם זה לזה הוא נימוסי וענין לאומי
הבא מצד התולדה והדירה בארץ אחת והשתוות הדעות, לא כן חלק יעקב; **אורות**
התחיה י: תכונת נפשה של כנסת ישראל היא נבדלת בעקרה מתכונת הנפש של כל עם
ולשון. בכל עם ולשון הנקודה הפנימית של חפץ החיים הקבוציים מיוסדת היא על
התוכן ה כ ל כ ל י לכל צורותיו, ביסוד הדאגה הפנימית השרויה בקרב האדם לבצר
את מעמד חייו הגשמיים, והרוח העליון המחיה ומאיר את הנקודה הזאת הוא רוח
הסדר והיופי, שהוא חפץ העונג של החושים, ע"פ משאלות לב האדם, וכשהם באיזה
קיבוץ על פי סגנון אחד, עושה השווי הזה את התוכן הלאומי. אמנם בישראל מונחת
ה ת כ ו נ ה א ל ה י ת במעמקי טבע נשמת האומה; **אורות התחיה ט:** כל קניניה
של האומה, שהם חביבים עליה מצד רוחה הלאומי, כולם רוח אלהים שורה בהם :
ארצה, שפתה, תולדתה, מנהגיה; **מעייני הישועה עמוד שכה לרב חרל"פ:** הרעיון
הלאומי בישראל, הוא הרעיון היותר נאצל והיותר מקיף אצלנו, בלי הכרת הלאומיות
שלנו לא היינו זוכים לשום מצוה כללית או פרטית, כי כל יסוד קיום המצוות הוא מצד
ההתקשרות עם כ ל ל י ש ר א ל, וכל מה שאנו מקיימים, הוא בשם כ ל ישראל...
וכשם שהכל מודים ומבינים שכל תביעתנו לכל ארץ ישראל, קשורה עם הענין הלאומי
שלנו... כן יהיה ניכר ומובן לכל היחס שיש לכל פרט מהמצוות לגדלות לאומיותנו,
ויותר ממה שא"א לנו להיות לעם, בהעדר אחת ממצוות ה', יותר מזה אין שום תקומה
לשום מצוה מבלעדי היותנו לעם. וכל מה שנזדכך ונתרומם ביותר, נתקרב ביותר לקיים
הכל מצד הצורה הלאומית, מרום פסגת אחדותם של ישראל... שונה ונבדלת היא
לאומיות ישראל, מלאומיות שאר העמים. עם ישראל... חש ומרגיש כי אן ה י י ם
ה א ל ו ק י י ם, החיים הנצחיים, הם החיים המקוריים שלו, לא יוכל בשום אופן
להסתפק במגמות ח מ ר י ו ת וזמניות, הוא נדרש דוקא למגמות ר ו ח נ י ו ת... ולרומם
על ידי זה גם את המגמות החמריות והזמניות שתהינה המעבר למגמות האלוניות.
אהבת הלאום, הארץ, בזמן שהן נובעות ובאות מתוך הכרת הקשר האלוני שיש לכל

טו. במהות הלאומיות - שאצל אומות העולם הקשר בין האנשים מיוסד על התוכן הכלכלי לכל צורותיו והשתוות הדעות לסגנון מיוחד, ומשמשת כמסגרת חיצונית ששומרת על האומה כאומה ומאגדת אותה לאגודה אחת ('אמצעי'), לעומת ישראל שהלאומיות בה מיוסדת על התכונה האלוקית המונחת במעמקי טבע נשמת האומה. ובקשר הפרט אל הכלל - אצל אומות העולם הכלל נותן ליחיד את צרכיו החיצוניים, אך את צרכיו המהותיים כל יחיד שואב מנשמתו הפרטית שלא באמצעות הכלל, לעומת ישראל שאת עיקר חיותו וסגולתו מקבל היחיד מדבקתו וקישורו לכלל ישראל, וככל שיתרחק מהציבור הרי הוא מתרחק ממקור חייו, ולכן כל היסודות הרוחניים של האומה מתקיימים רק מתוך הקשר עם כלל ישראל^{טו}.

אחד ואחד לכלל ישראל ולא"י, מכשירות את כל המגמות שתחול עליהם קדושת עולמים ממרום פסגתן הנצחית האלוקית, וזאת רק זאת, היא הלאומיות הישרה של ישראל;

^{טו} **שפת אמת סוכות תרל"ו:** שהתורה בירושה ל כל ל י ש ר א ל, כי על היחיד איתא שאינה ירושה... ובאמת אחר ר"ה ויה"כ שנטהרו כל הלבבות, יכולים כל אחד להכניס עצמו ב כל ל י ש ר א ל ולכן יש אח"כ שמחת תורה; **מעייני הישועה עמוד שלג:** כל ההתקוממויות על התורה והמצוות, הן ההתקוממויות הפרטיות של כל אחד ואחד, הסתת היצר וההמשכה אחר החומר וכיוצא, והן ההתקוממויות הכלליות, הדעות הכוזבות ורוח החופשיות, כולן באות לרגלי אי ההבנה במושג הלאומי הכללי. אבות התלמוד וגדולי המקובלים ידעו זאת מראש. וע"כ הרעישו את העולם להיות מוכשרים לתלמוד תורה לשמה שהיסוד והעיקר של ענין לימוד תורה לשמה הוא לכלול עצמו בקדושת נצחיותן של ישראל, להיות ספוג בכלל ישראל ולמצות את לשד השמן הגנוז והכנוס בו, להאירו ולרוממו; **מעיינה של תורה קדושים בשם דבש השדה:** כשרוצה

אדם לבקר ולבחון אם לימוד התורה שלו הוא אמיתי ולשם שמים, יתבונן ויראה כמה אהבת ישראל יש בו. הצו 'ואהבת לרעך כמוך' הוא אבן הבוחן של תורתו, אם יש בה ממש וערך - זה כלל גדול בתורה; **שנות אליהו לגרא ברכות א**: שאסור לכוין בתפילה לצורך עצמו אך להתפלל שיהיה כל ישראל בתכלית השלימות ויהיה נשלם כנסת ישראל למעלה, אבל לא לצורך עצמו, אלא יתפלל לצורך עצמו באלוקי נצור; **אורות ישראל פרק ו**: הנטיה הלאומית המעשית של כנסת ישראל היא לבושה החיצון של הנטיה הרוחנית שלה, והאחרונה היא אורה ונשמתה של הראשונה. שתיהן יחד ממקור אלוקים חיים הנן יוצאות, וממעין האמת והאמונה האלוקית נובעות; **אורות ישראל ותחיתו אות לא**: טעות גדולה היא ביד אותם שאינם מרגישים את האחדות הגלויה שבאופו הישראלי, לענין כל תוכן עם ולשון אשר בכל משפחות האדמה, ומזה בא הרצון לפלג את הענין הלאומי ואת הענין הדתי לשתי פלוגות; **אורות התחיה אות ט**: רוח האומה שנתעורר עכשיו, שאומרים רבים רבים ממחזיקיו שאינם נזקקים לרוח אלוקים, אם היו יכולים באמת לבסס רוח לאומי כזה בישראל, היו יכולים להציג את האומה על מעמד הטומאה והכליון, אבל מה שהם רוצים אינם יודעים בעצמם, כ"כ מחובר הוא רוח ישראל ברוח אלוקים, עד אשר אפילו מי שאומר שאיננו נזקק כלל לרוח ה', כיון שהוא אומר שהוא חפץ ברוח ישראל, הרי הרוח האלוקי שורה בתוכיות נקודת שאיפתו גם בעל כורחו; **אורות ישראל פרק ב אות ג**: היחס של כנסת ישראל ליחידה הוא משונה מכל היחוסים של כל קיבוץ לאומי ליחידו. כל הקיבוצים הלאומיים נותנים הם ליחידה רק את הצד החיצוני של המהות, אבל עצם המהות זה שואב כל אדם מנשמת הכל, מנשמת אלהים שלא באמצעות הקיבוץ, מפני שאין להקיבוץ חטיבה אלהית, שמגמה אלהית עצמית שרויה בתוכו. לא כן בישראל, הנשמה של היחידים נשאבת ממקור חי העולמים באוצר הכלל, והכלל נותן נשמה ליחידים. אם יעלה על הדעת להנתק מהאומה, צריך הוא לנתק את נשמתו ממקור חיותה, וגדולה היא משום כך ההזדקקות, שכל יחיד מישראל נזקק להכלל, והוא מוסר תמיד את נפשו מבלי להיות נקרע מהאומה, מפני שהנשמה ותיקונה העצמי דורש כן ממנו; **שם ב אות ה**: הצמאון להבלע כולו ברוח ישראל צריך הוא להתגבר. לחשוב ישראליות, להרגיש ישראליות, לחיות חיים ישראלים, לראות בשמחת ישראל; **שם אות ו**: אדם מישראל שהוא רוצה לזכות לאור חיים באמת, צריך הוא אישכים להיות שותל עצמו בכנסת

טז. כשם שאת עיקר חיוניותו, סגולתו ושייכותו לעוה"ב המובטח לכלל ישראל שואב היחיד מההתקשרות אל הכלל, כך מאידך גיסא, כל החטאים באים בעקבות שכחת הכלל והתרכזות האדם בעצמו^{טז}. יז. מכאן אנו לומדים את הערך המיוחד שמקבל כל יחיד מישראל כשהוא דבוק בשורשו, בכנסת ישראל^{יז}.

ישראל בכל לבו בכל חושיו וכחותיו הגשמיים והרוחניים; שפת אמת פרשת במדבר תרל"א: צריך אדם לידע ולהאמין כי אין כל מעשיו יכולין להכריע נגד בחירת הש"ת. ולזאת יכול כל אדם להיבטל לכלל ישראל ע"י שיודע שעיקר כח ישראל שבחר הש"ת בנו. ואף כי בוודאי מה שאדם מכניע ועובד ביגיעה זהו עיקר רצונו ית'. אבל לא לחשוב שע"ז יוכל להתקרב להש"ת. וכל העבודות בטלים נגד בחי' הבחירה שבחר הש"ת בנו. ואיך יתגאה אף על הפחות שבישראל.

^{טז} משך חכמה שמות כד ג: העובר מצות ה' הוא גדר בין אדם לחבירו, שמזיק להכלל; אגרת השמד לרמב"ם: איש אשר יזכהו האל לעלות במעלה עליונה כזאת, כלומר שנהרג על קידוש ה', אפילו היו עוונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו, הוא מעוה"ב, ואפילו לא היה תלמיד חכם. וכך אמר: מקום שהרוגי מלכות עומדים, אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן; רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה יא: הפורש מדרכי צבור ואף על פי שלא עבר עבירות אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצות בכללן ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ וכאילו אינו מהן אין לו חלק לעולם הבא; מעייני הישועה עמוד שכט: כל החטאים באים רק לרגלי שכחת הכלל, ואינם מרגישים רק את הפרטים, לכן צריכה התשובה להיות בעיקר ע"י שכחת הפרטים ולהרגיש רק את הכלל; שפת אמת נצבים תרל"ה: הכלל ישראל לעולם עומדין לפני הקדוש ברוך הוא והעבודה רק לכל פרט לבטל עצמו אל הכלל. וזה 'היום' הוא בכל יום ויום... ומצד זה יכולין כל הרשעים לחזור בתשובה כי החטא רק במקרה שנפרש מכללות ישראל ולכן יכול לחזור לשורשו כמאמר לירושת אבותי אני חוזר.

^{יז} שפת אמת קדושים תרלא: דעיקר הקדושה ע"י שמכניס אדם עצמו בכלל ישראל כי הקדושה שורה בכלל ישראל שהיא כנס"י הכנסיה והתאספות כל החיות להש"י. וע"י

יח. אורה של סגולת ישראל מתגלה אצל כל יחיד, באותה המידה שהוא משייך ומקשר עצמו לכלל, מוכן לשאת בסבלו, להשתתף בצערו, ולהרגיש בעצמו את שמחת הכלל ואת חיותיו. זו אמת

הביטול להכלל יכולין להתקדש; משך חכמה הפטרות פרשת דברים: וכמו שאמרו (בראשית רבה סה, יח) "וירח את ריח בגדיו" (בראשית כז, כז) - ריח בוגדיו - "כריח השדה אשר ברכו ה'"... דבחקל תפוחין כל עלה כל עשב מעלה ריח, כן בצירוף הכללי גם הפושעים מושגחים ומעלים ריח; ר' צדוק הכהן מלובלין קונטרס עמלה של תורה אות ו: וכן בשטים בא על ידי זה מגיפה. וריח הקטורת עצר שנתקן אותו ריח רע הבא מעוברי העבירות כי בו יש גם חלבנה והוא רומז לפושעי ישראל דריחן רע מצד מעשיו אבל כשהם באגודה אחת אז גם הם מעלים ריח טוב וכמו שאמרו בכריתות (ו' ב) וכן איתא בויקרא רבה (ל', י"ב) על פסוק (ויקרא כ"ג, מ') ולקחתם לכם. וזהו ריח בוגדיו דיעקב הנזכר לעיל. כי בהיותם בשורשם ביעקב שהוא כולל כל נפשות דישראל... כי בהיותם יחד יתעורר נקודה הטובה שבמעמקי לב הרשעים להתחבר לקדושה דמצא מין את מינו וניעור, ועל כן אמרו בחגיגה (כ"ו א) מקרא דכאיש אחד חברים דביום טוב שמתקבצים יחד הכל חשובים חברים ואין נחשבים לעמי הארץ; משך חכמה ויקרא ח ז: ולכן נהגו להרבות בצדקה ובחסד בימים אלו [הל' תשובה להרמב"ם (פרק ג, הל' ד)] כדי להשתרש בתוך כלל אחינו בני ישראל - הכלל הדבוק לאבינו בשמים תמיד; מכתבו של הרב קוק בקובץ ישוב משפט: ולומר שיש דעה קבועה שפושעים שאומרים שישאל הם גוי אחד, ושצריכים הם לשמור את הצביון של האומה בתור אומה מיוחדת ואחדותית, אעפ"י שהם טועים עדין בהרבה דברים מפני חשכת הגלות, להחליט שהם יוצאים מכל ישראל, ושאינן האומה כוללת כ"א את הטובים והצדיקים לבדם, הרי היא דרך מינות כפשטא דמתניתין לפרש"י ותוספות (מגילה כה). ודיעה פסולה ואסורה לבוא בישראל אליבא דכר"ע;

המידה לזהות אם אדם מישראל שייך לאומה. תפקידנו לגלות ולהפיץ את האור והקודש שרוח האומה מושרשת בהם¹¹.

¹¹ **אגרות הראי"ה אגרת תקנ"ה:** בדורנו נתרבו נשמות רבות, שאעפ"י שהן שפלות מאוד בענין הבחירה, וע"כ הם נגועים במעשים רעים רבים ובדעות רעות מאוד, ה' ישמרנו, מ"מ אור הסגולה מאיר בהם, וע"כ הם מחבבים מאוד את כללות ישראל, וחושקים בא"י, בכמה דברים טובים ויקרים מהמדות שהם באים מסגולת ישראל; **אורות התחיה אות ט:** ואם המצא תמצא בזמן מן הזמנים התעוררות רוח כזאת, שיאמרו כל אלה בשם רוח האומה לבדה, וישתדלו לשלול את רוח אלהים מעל כל הקנינים הללו וממקורם הגלוי שהוא רוח האומה מה צריכים אז צדיקי הדור לעשות? למרוד ברוח האומה, אפילו בדבור, ולמאס את קניניה, זהו דבר שאי אפשר: רוח ד' ורוח ישראל אחד הוא. אלא שהם צריכים לעבוד עבודה גדולה לגלות את האור והקדש שברוח האומה, את אור אלהים שבתוך כל אלה, עד שכל המחזיקים באותן המחשבות שברוח הכללי ובכל קניניו ימצאו את עצמם ממילא, שהם עומדים שקועים ומושרשים וחיים בחיי אלהים, מוזהרים בקדושה ובגבורה של מעלה; **מעייני הישועה עמוד שכו:** בסוף הימים תדפוק תביעה זו בלב בני הנעורים, העומדים הכן לגלוי אורו של משיח, שלא להתרצות בשום מושג, כי אם במושג הלאומיות, ואעפ"י שמגמה זו רקובה מבחוץ, והיא מתבטאת בצורה חילונית, בכל זאת קדושה ושלמה היא מבפנים, ויראי ה' תמימי הדעת והאמונה, צריכים לגלות עומק פנימיותה של מגמה זו... זאת אומרת, להשיג את המושג הלאומי שלנו גם בכל פרק ופרק מתורה ומצות, שאלמלא החיות הכללית הנמשכת לפרט ההוא מצד כלליותם של ישראל, לא היתה לו שום מציאות בעולם, ועם קיום הפרט ההוא מתגלה צורתנו הלאומית, לא פחות ממה שמתגלה ע"י קיבוץ הגלויות לארצנו הקדושה. ובמסתרים אנו חוזים איך שכל פרט ופרט מתורה ומצוות, בשעה שמקיימים אותם כראוי, שולח קווי אורה לכללות ישראל, קושר אותן בעבותות אהבה, להיות חרוזים ושלובים זה בזה ע"י החוט החורז של המצוה ההיא, וחותרם בחותמו את כל אחד מישראל שיהיה שם ישראל נקרא עליו בצביון הלאומי הטהור והנשגב, ישראל אשר בך אתפאר, לגלות את צדקת כל אחד ואחד מישראל בבחינת 'ועמך כולם צדיקים... נצר מטעי מעשי ידי להתפאר'. ומה שהוא עתה במסתרים צריך לצאת בסוף הימים, בגלוי לעין כל, וזה סוד תחיית הקודש שמתגלה ע"י ישראל, 'קודש ישראל לה'

יט. הסיבה הפנימית לכך שה' בחר בעמ"י, ולכך שמהות כנסת ישראל שונה משאר אומות העולם וכן יחס הפרט אל הכלל המיוחד לעמ"י וחשיבות אחדות ישראל נובע מכך שיצירתן של ישראל היא יצירה מיוחדת במינה, ומקורן של נשמות ישראל שונה ונבדלת ממקור הנשמות של כל לשון ואומה אחרת. קודשא בריך הוא וישראל ואורייתא חד הוא, זה מקור הסגולה והענין האלוקי שבנשמת ישראל. וה' יצר לישראל נשמה זו כדי שתהיה אומה שמתאימה לחיים האלוקיים הגנוזים בדרכי התורה, ותוכל להוציא אל הפועל ולגלות חיים אלוקיים בעולם. 'עם זו יצרת לי תהילתי יספרו' (ישעיהו מג כא)^ט.

ראשית תבואתו; אורות התחיה אות כד: אשרי איש שחושב עצמו כשיריים לגבי כנסת ישראל כולה, שהיא נחלת ד', שכל מחשבות לבבו, הגיונותיו, חפצו ושאיפתו, אמונתו ורעיונו, אינם כ"א חשק טמיר אחד להכלל כולו באוצר חיים זה, "להתחסד עם קן דיליה, - דא כנסת ישראל... והשרידים אשר ד' קורא, חסידי הדור, קדושי עליון, אין להם להסתכל בשום גרעון, בשום צד שלילי של כל נפש בישראל, הדבקה באיזה דבק בצור מחצבתה, כי אם להעלות את הנקודה הכללית שבכל נשמה פרטית ברום גבהה ובעלוי קדושתה... ומלאי רצון ושקווי טל חסדים אדירים הננו שבים לחבק בזרועות אהבה את כל הנשמה לבית יעקב, החפצה לראות בשמחת גויינו ולהתהלל עם נחלתנו.

^ט רש"י ע"ז ה. ד"ה עד שיכלו: אוצר יש ושמו גוף, ומבראשית נוצרו כל הנשמות העתידות להולד ונתנם לשם; תוס' שם ד"ה אין בן דוד: נשמות של ישראל ושל נכרים אינם בגוף אחד; ר' צדוק הכהן מלובלין קונטרס עמלה של תורה אות ו: הקדוש ברוך הוא לבן של ישראל שנאמר (תהלים ע"ג, כ"ו) 'צור לבבי' וגו'; נצח ישראל פרק יא: שאתם נמצאים מן אמיתת הש"ת; בית דוד דרוש ח: אמיתת גדר הנשמה הוא שפע אור נמשכת מעצמותו יתברך משמי שמי מעל, עד בואה תוך גוינתו ואדמתינו, ועם כל

זה לא ינתק מעליה בקשר האלוקי מהתאחד באחדותו יתברך, אפס כי היא קשורה ומתאחדת בבוראה יתברך קצה אחד מזה, ומרחפת תוך גויתנו ואדמתנו קצה אחד מזה, ולזאת אמרו חז"ל: קוב"ה וישראל ואורייתא, חד הוא (עפ"י זוה"ק ויקרא עג.), וזהו ענין הנאמר 'יעקב חבל נחלתו', כי הוא כחבל וחוט נמשכת מעצמותו יתברך כאמור; **אורות ישראל פרק א אות ד**: עצמות החפץ של היות טוב לכל, בלא שום הגבלה בעולם כלל, בין בכמות הניטבים ובין באיכותו של הטוב, זהו הגרעין הפנימי של מהות נשמתה של כנסת ישראל... וזהו סוד השתוקקות הגאולה שבאומה, הנותן לה כח לחיות ולהתקיים באופן המפליא את לב כל חושב. כנסת ישראל בעומק חפצה איננה מחולקת מהאלהות כלל, היא מלבשת את האלהות המתגלה שבעולם הכללי, וחפצה בהיותה את החפץ האלהי של טוב ד' לכל ורחמיו על כל מעשיו. זה הטוב הוא הסוד של הגאולה, המוכרחת לבא, הטוב מוכרח לנצח את הכל, והחפץ העמוק והמוטבע של הטוב, והשיקוק הפנימי לו בעצם תוכיות נשמת האומה, המתבלט בתפילת האומה הפנימית, מסמך לה את הגאולה. "והטוב בעיניך עשיתי, זה שסמך גאולה לתפילה" (ברכות י); **עולת ראיה ח"ב עמוד קנו**: יש מציאות נפש כחנית, כתאר נקודה בלתי-פרצופית, והיא רק הכנה המשתלמת בקבלתה המושכלות בשלמות הדעת והמעשים, ולעומת-זה הנשמות האצולות ממקור הקודש בשלמות תכנון, כתאר פרצוף שלם כענין המלאכים, אלא שע"י עבודתן הנכונה בעולם המעשה יש להן להוסיף חיל ואומץ. ומבוארים הדברים בזה בדברי הרשב"י והמקובלים הבאים אחריו... ומבואר מזה, שבהנחל עליון גויים, בהפרידו בני אדם, יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, כשה' רצון השי"ת לסדר נפשות האדם בדרך קליפה וסגולה, שבחר בישראל, להקבע בזרע אברהם יצחק ויעקב נפשות נאצלות גמורות בפרצופן... וליתר גויי הארץ זבד האל הטוב ב"ה זבד טוב של הנפש הכחנית... ועל כן כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, כי עמך כולם צדיקים מתולדתם, וענין צדקתם זו היא בסוד שקל משפט האמת של הבחירה הכמוסה; **אורות ישראל פרק א אות ב**: כנסת ישראל היא הגילוי הרוחני העליון שבההויה האנושית... היא גילוי זרע ד' בעולם, יד ד' בהויה, בבנין הלאומים. ויש לה בודאי יחס גדול עם כל מה שהוא יותר נשגב ונערץ, קדוש ומרומם, במצוי כולו, בכל הקפו, הגשמי והרוחני. באופן אחר אי אפשר לחשוב; **אורות ישראל אות א**: והעם אשר ד' אלהיו יודע לספר כח מעשי ד', יודע לספר, שאלהי ישראל אלה עולם הוא, בורא שמים וארץ ושהכל ברא לכבודו... וידיעתו זאת היא תכונת רוחו, מורשת אבותיו והכרתו הפנימית,

כ. על יסוד הנ"ל נפתח לנו פתח להבנה מעמיקה ביסוד אחדותם של ישראל. אין זו רק חובה ומצווה להתאחד, אלא זו מציאות ממשית, שמצד שורש נפשם בה' אחד כל ישראל אחים ממש, ורק הגופים מחולקים, וממילא ראוי לכל אדם מישראל להיות חפץ בטובתו של חברו ועינו טובה על טובת חברו, שהרי זה הוא ממש².

חודרת בו בכל לב ובכל נשמה, אחוזה, קשורה ודבוקה, בנעימת אמונתו, אמונת אומן, בבירור תולדתו, בנצחונותיו על כל, בסגולת קיומו ועמדתו נגד צריו הרבים, אשר המה כשלו ונפלו והוא קם והתעודד; **נצח ישראל פרק יא**: דבר זה אל יעלה על דעת האדם, שהנמצאים בכלל יש לכל אחד ואחד סדר מיוחד אשר הוא סדרו מיוחד אליו, ואינו ראוי אותו סדר לאחר. כך סדר התורה והמצוות, אי אפשר רק לעם ישראל, עד שהתורה היה סדרם המיוחד להם, ולא אפשר זה לעם אחר; **העמק דבר דברים ז ח**: התקשרות הרוח, כמו שמזדמן האב והבן שלא הכירו זה את זה מעולם עפ"י סיבה, ובפגישה מועטת נקשרים באהבה נפרזת, והיינו: משום דמזלייהו חזי שרוחם מקושר בתולדה, כך אהבת ה' לישראל הוא משום שהמה חלק א-לוה ממעל, ומשום זה נקראים בנים למקום, והקב"ה מכנה עצמו אב, דכתיב בשירת האזינו, 'הלא הוא אביך'; **ספרי וזאת הברכה שנה אות כו**: אין כאל ישורון, ישראל אומרים אין כאל ורוח הקודש אומרת אל ישורון, ישראל אומרים (שמות טו יא) מי כמוכה באלים ה' ורוח הקודש אומרת (דברים לג כט) אשריך ישראל מי כמוך ישראל אומרים (דברים ו ד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ורוח הקודש אומרת (דהי"א יז כא) ומי כעמך ישראל גוי אחד ישראל אומרים (שה"ש ב ג) כתפוח בעצי היער ורוח הקודש אומרת (שה"ש ב ב) כשושנה בין החוחים ישראל אומרים (שמות טו ב) זה אלי ואנוהו ורוח הקודש אומרת (ישעיה מג כא) עם זו יצרתי לי ישראל אומרים (תהלים פט יח) כי תפארת עוזמו אתה ורוח הקודש אומרת (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר.

² בית דוד דרוש ו לר"ד טעביל בעל נחלת דוד: כי כן, כאשר הבורא יתברך הוא האחד הפשוט ההחלטי, לא כאחד הזוגי, ולא כאחד המספרי, ולא כגוף אחד המורכב מאברים רבים, אפס כי הוא האחד הפשוט בתכלית הפשיטות... ככה לעומת זה, העם הקדוש

כא. מבואר במדרש שאחדות הבורא תלויה היא ממש באחדותם של ישראל, ולכן גלות השכינה היא תוצאה של הפירוד בישראל, וממילא השכינה חוזרת עם ישראל לא"י במיוחד כשיש ביניהם אחדות 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', וכשם שנחרכנו ע"י שנאת חינם נשוב וניבנה באהבת חינם^{כא}.

הישראלי, בהיות נשמתן אצולה ממקור האחדות, כאשר כינוה בתואר חלק אלוך ממעל. ולזאת גם המה מחוייבים להתאחד יחד, ולהיות צמודים וקשורים זה בזה, יותר מהתאחדות הגוף האחד המחובר מאברים רבים, יען כי שרש נשמתם הוא האחדות אשר אין שם מהפירוד וההתחלקות כלל; **תניא פרק לב**: שכולן מתאימות ואב אחת לכולנה, ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש, מצד שרש נפשם בה' אחד, רק שהגופים מחולקים; **תומר דבורה פרק א**: וכתוב ישׂראל עם קרובו ממש קרבה יש לו עמהם ובניו הם. והינו לשארית נחלתו לשון שאר בשר וסוף סוף הם נחלתו. ומה אמר, אם אענישם הרי הכאב עלי כדכתיב (ישעיה סג, ט) בכל צרתם לו צר. כתיב ב'אלף' לומר שצערם מגיע לפלא העליון וכל שכן ל'דו פרצופין שבהן עיקר ההנהגה וקרינן ב'ואו' לו צר. וכתוב (שפטים, ז) ותקצר נפשי בעמל ישראל לפי שאינו סובל צערם וקלונם מפני שהם שארית נחלתו. כך האדם עם חברו כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו מפני שהנשמות כלולות יחד יש בזה חלק זה ובזה חלק זה... וכן מטעם זה ישראל ערבים זה לזה מפני שממש יש בכל אחד חלק אחד מחברו וכשחוטא האחד פוגם את עצמו ופוגם חלק אשר לחברו בו; **מצוה ולב אהבת הרע**: ראוי לאדם להיות חפץ בטובתו של חברו ועינו טובה על טובת חברו, וכבודו יהיה חביב עליו כשלו, שהרי זה הוא ממש, ומטעם זה נצטוינו 'ואהבת לרעך כמוך';

^{כב} **במדבר רבה (וילנא) בהעלותך טו יח**: למה הדבר דומה? לפלטין שהיתה בנויה על גבי הספינות כל זמן שהספינות מחוברות פלטין שעל גביהן עומדת, כך הבונה בשמים מעלותיו כביכול כסאו מבוסס למעלה בזמן שישראל עשוין אגודה אחת; **סידור הרמ"ק ברכת 'תקע בשופר'**: וסוד שכינה בגלות, נשמתן של ישראל המפוזרות וכו'. והיינו אומרו וקבצנו יחד, שלא תהא פגם וקליפה מפסיק בין נשמה לנשמה, והיינו שנאת

חינם וכו'. ובעוד שזאת היא המבדלת בין נשמה לנשמה, יש פגם ואין שכינה. והיינו סוד אמר ר' ישמעאל, בני ישראל, הריני כפרתכם, אוהב כולם, וקושר נפש בנפש כל אחד ואחד מישראל, שתהיה שכינה שורה עליו ועל כל ישראל באמצעותו; **תנחומא (ורשא) ניצבים א:** אין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת; **ערפילי טוהר עמוד קח:** סמוך לעקבתא דמשיחא מתרבה סגולת האחדות באומה, והמעשים הטובים והדעות והאור האלוקי שנמצא בצדיקים, פועל על קדושת הכלל יותר מבשאר הזמנים; **אורות הקודש ח"ג עמוד שלא:** האחדות הגדולה שצדיקים טובים, אדירי הקודש, מרגישים בעצמם מרוב אהבתם את כל היצור, שהיא הולכת ומתרכזת בצדיקי ישראל, באהבת ישראל האידאלית, היא ממשכת אליה את אור החיים ויסודו של כל יחיד ויחיד, ומהפכת את כל הנטיות והמעשים שלהם, לטובה ולקדושה; **אורות הקודש ח"ג עמוד שכה:** ומי שמרגיש שמחשבת האחדות היא קרובה לרוחו, והיצור של קישור כל העולמות כולם בכל האופנים, הוא מעסיק את דמיונו והבנתו, הרי הוא משרשם של גדולי עולם, שעיקר עסקם הרוחני הוא קישור הכללי של כל ההויה ושלוה העולמיות האמיתית; **אורות הקודש ח"ג עמוד שיז:** כל מה שדרישת ה' מתגברת ביותר בלבן של אדם, אהבת כל הבריות כולם מתרחבת בקרבו, והוא אוהב גם את הרשעים ואת הכופרים, וחפץ בתקנתם, מפני שהוא באמת מתקנם בגדולת אמונתו; **אורות הקודש ח"ג עמוד שכד:** אם נחרבנו ונחרב העולם עמנו, ע"י שנאת חנם, נשוב להבנות, והעולם עמנו יבנה, ע"י אהבת חנם, היורד מראש צורים 'חנותי את אשר אחון, ורחמתי את אשר ארחם'; **לנתיבות ישראל עמוד 213:** וזו אהבת האמת ההחלטית, שהיא אהבת חינם, הנובעת ממקור הבוחר בעמו ישראל באהבה, היא שקולה ומכרעת לבנין ולתקומה של ישראל ותורה, כנגד כשלון ההריסה של שנאת חינם; עיין עוד **אורות הראיה עמוד סו;** ומאמר הרב צבי יהודה קוק - **את אחי אנכי מבקש לנתיבות ישראל א עמוד קמט.**

